

MENADŽMENT I ODRŽIVI RAZVOJ U VREMENU SVETSKE EKONOMSKE KRIZE

MANAGEMENT AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN TIME OF WORLD ECONOMIC CRISIS

Dragan Momirović,¹
Olgica Nestorović,²
Gordana Milosavljević³

Apstrakt: Ovaj rad ima za cilj da istakne važnost i značaj menadžmenta u održivom razvoju, koji bi svojom kreativnošću i znanjem doprineo poboljšanju privrednog ambijenta. Ističe se značaj i uloga društva koje je zasnovano na znanju i neophodnost takvog koncepta koji će u trenutku Svetske ekonomske krize dovesti do njenog prevazilaženja. Koncept održivog razvoja podrazumeva favorizovanje učenja i znanja. Neophodno je uspostavljanje novih društvenih vrednosti koje se zasnivaju na znanju, kreativnosti i sposobnosti ljudskih resursa jednom rečju stvaranja kvalitetnog menadžmenta sa tendencijom da se dosadašnje društvo transformiše u društvo koje uči.

Ključne reči: održivi razvoj, menadžment, učenje, znanje, ljudski resursi

Apstrakt: This paper has to aim to favour importance management in Sustainable Development, which they improve economic environment. There exist importance and role of state which is dominated on knowledge. Koncept Sustainable Development favour learning and knowledge. It is necessity that exist new social value which is based on knowledge, creating and human resource, in one word, making management which is transform this society in the society which learn.

Key words: Sustainable Development, management, learn, knowledge, human resource

UVOD

Koncept održivog razvoja podrazumeva uravnotežen ekonomski, socijalni i kulturni razvoj bez ugrožavanja životne sredine, čime će se i budućim generacijama omogućiti da se razvijaju na istom ili višem nivou. Suštinu koncepta održivog razvoja čini korelacija privrednog razvoja i životne sredine i međusobna uslovljenost i komplementarnost razvojne politike i politike zaštite životne sredine koje uvažavaju zakonitosti ekoloških sistema. Usmeren je na očuvanje i zaštitu životne sredine i na racionalno korišćenje prirodnog bogatstva države i povezano sa tim na podizanje kvaliteta životne sredine i kvaliteta života. Radi ostvarivanja održivog razvoja neophodno je uspostavljanje novih društvenih vrednosti koje se zasnivaju na znanju, kreativnosti i sposobnosti ljudskih resursa jednom rečju stvaranja kvalitetnog menadžmenta sa tendencijom da se dosadašnje društvo transformiše u društvo koje uči.

¹ Fakultet za industrijski menadžment Kruševac

² JKP Kruševac

³ FAM Kruševac

1. UTICAJ SVETSKE EKONOMSKE KRIZE NA RAZVOJNE PRIORITETE SRBIJE

Danas se svet nalazi pred velikim izazovima na polju globalizacije, u smislu globalnih efekata, uticaja države, regulacionog sistema i sl. Male države, posebno tranzicione ekonomije, poput Srbije, su suočene sa ogromnim izazovima gde je potrebno posebno definisati interventne pakete specifičnih mera preko finansijskih, ekonomskih i poreskih mera. Nepredvidivost dubine i intenziteta najveće Svetske ekonomske krize posle II Svetskog rata s jedne strane i zaključci najnovije studije MMF-a o troškovima analizirane 122 svetske recesije u 21 najrazvijenijoj zemlji sveta, govore o tome da ekonomske krize najviše pogađaju industrijsku proizvodnju i investicije, ali su ovoga puta u velikoj meri pogodile i sve tranzicione ekonomije. Svetska ekonomska kriza se prelila i na srpsku privredu sa klasičnim scenarijom: monetarna restrikcija zbog pada priliva iz inostranstva (cross-border krediti), pad kredita što ima za posledicu pad domaće tražnje i na kraju pad privredne aktivnosti. Visoka agregatna tražnja tokom čitavog tranzicionog perioda je imala visoku stopu privrednog rasta, ali i visoki deficit tekućeg platnog bilansa. Zahvaljujući deviznim rezervama, restriktivnoj monetarnoj politici, srpska privreda je prebrodila prvi talas ekonomske krize u 2008. godini. Međutim, posledice na realni sektor se još ne mogu sagledati. Likvidnost privrede je na niskom nivou, 70.000 privrednih subjekata je nelikvidno, kompletna privreda je suočena sa problemom zaposlenosti. U uslovima nezavršene tranzicije, razvojna politika Srbije, se pod uticajem Svetske ekonomske krize, suočila sa brojnim poteškoćama: ukupna potrošnja je veća od proizvodnje, visok spoljnotrgovinski deficit, pad izvozne tražnje, smanjen priliv SDI, manji obim kreditnih sredstava uz visoke kamatne stope itd.

Osnovni razlog nastanka najveće Svetske ekonomske krize je globalna makroekonomska neravnoteža, uzrokovana višegodišnjom ekspanzionom monetarnom politikom SAD. Liberalizacija finansijskih tržišta je uzrokovala ogromnu ponudu finansijskih sredstava na nerazvijenim tržištima, pohlepa je povećala rizik i uzrokovala potpuni kolaps aktive investicionih banaka i fondova lančano u celom svetu. U svemu tome, velike gubitke su pretrpele zemlje u tranziciji i male zemlje.

Interventni paket mera ekonomske politike, koji treba primeniti u Srbiji u vremenu Svetske ekonomske krize, sastoji se od pet konzistentnih celina:

1. **Interventne mere za podsticanje privrednog rasta**, što praktično znači povećanje domaće tražnje, likvidnost, podsticaj izvoza i investicije
2. **Socijalne mere**, što podrazumeva izdvajanje sredstava za socijalno najugroženije kategorije stanovništva, transferna sredstva siromašnim slojevima stanovništva npr. licima starijim od 65 godina koja nemaju penzije, korisnicima socijalne pomoći, nezaposlenima itd.
3. **Racionalizacija troškova države na svim nivoima**,
4. **Infrastrukturne mere**, ulaganja u Koridor X, rekonstrukcija lokalne infrastrukture, izgradnja socijalnih stanova, modernizacija javnih preduzeća, razvoj ruralne infrastrukture

Generalno uzevši, razvojna uloga države, treba da bude usmerena u tri pravca:

- Jačanje konkurentnosti i stvaranje nove industrijske strukture
- Podsticanje preduzetništva
- Razvoj zasnovan na znanju i upravljanju ljudskim resursima

Kako bi se realizovale sve ove privredne aktivnosti, neophodno je imati adekvatnu podršku organizacija koje će svojim menadžmetnom doprineti stvaranju kreativnijeg društva i njenom održivom razvoju.

2. SRBIJA - DRUŠTVO ZASNOVANO NA ZNANJU

Stvaranje društva zasnovanog na znanju i održivom razvoju podrazumeva podsticanje koordinacije između ključnih faktora kao što su: ulaganje u obrazovanje, istraživanje i razvoj i praktična primena rezultata istraživanja, kao i korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija. Nivo obrazovanja stanovništva je jedan od osnovnih faktora stvaranja društva zasnovanog na znanju. U tom smislu se vrši unapređenje visokoobrazovnog sistema koje se sprovodi usklađivanjem nastavnih planova i programa sa principima Bolonjske deklaracije, akreditacija, kao i prerastanje viših škola u ustanove visokog obrazovanja. Međutim, prosečan obrazovni nivo stanovništva Srbije je još uvek nizak, što potvrđuju sledeće činjenice:

3,4% ukupnog stanovništva je potpuno nepismeno; 21,8% nema završenu osnovnu školu; 23,9% stanovništva ima samo osnovno obrazovanje; 41,1% srednje obrazovanje; 4,5% više obrazovanje i 6,5% visoko obrazovanje. Učešće učenika i studenata u ukupnom stanovništvu (15,5%) pokazuje da je Srbija znatno ispod proseka EU (18,9%). Jedan od bitnih preduslova stvaranja društva zasnovanog na znanju je i izdvajanje za troškove istraživanja i razvoja. Ovaj pokazatelj nam takođe govori da je Srbija daleko ispod prosečnog izdvajanja za ove troškove u odnosu na prosek u EU. Naime, u Srbiji procenat učešća u BDP su u 2007. godini iznosili 0,5% a u EU 1,83%. Informacione i komunikacione tehnologije su infrastruktura društva zasnovanog na znanju. Među najznačajnijim pokazateljima razvoja informatičkog društva je korišćenje i način pristupa Internetu. U 2008. godini Srbija ima više od 2 miliona Internet korisnika ili 36%, što je daleko ispod proseka EU, gde je procenat korisnika Interneta 64%.

3. ZNANJE – OSNOVNI STRATEŠKI RESURS

Koncept održivog razvoja podrazumeva favorizovanje učenja i znanja. U tom smislu znanje je bitan faktor uspešnosti poslovanja organizacija. Povezivanje zaposlenih koji poseduju specifične veštine i znanje postaje imperativ menadžera u njihovom nastojanju da obezbede održivu konkurentsku prednost. Takođe, treba istaći da je vreme za donošenje odluka sve kraće. Brzina reakcije organizacije na turbulentnost okruženja i njegove promene je ključni faktor njegove konkurentnosti, opstanka i razvoja. Postoji potreba da se u sadašnjosti donesu odluke koje će imati posledice u daljoj budućnosti. Donošenjem odluka sa ekonomskim aktivnostima treba sagledati njihov uticaj u budućnosti na okruženje i životnu sredinu. Relacije između zaposlenih postaju mnogo kompleksnije. Novi tip poslovnih relacija između preduzeća zahteva razvoj veština koje ističu nezavisnost, komunikativnost i sposobnost da se izgrade i održe jake relacije između zaposlenih. Informaciona i komunikaciona tehnologija postaje imperativ i ona je ugrađena u veliki broj međuljudskih interakcija i poslovnih transakcija. Ljudi su postali tehnološki zavisni više nego ranije. Ključni strateški resursi organizacije nisu više prirodno bogatstvo ili kapital, već znanje. Znanje organizacije određuje njegovu ekonomsku snagu u mogućnost da razvija i ostale resurse i povećava efikasnost njihove upotrebe. Znanje čini skup činjenica, informacija i veština stečenih obrazovanjem ili iskustvom, sa ciljem teorijskog ili praktičnog razumevanja i rešavanja problema. Doprinosi razvoju pojedinca, organizacije i društva. Znanje je dinamično jer nastaje složenim socijalnim interakcijama između pojedinaca i organizacija. Ako se pravilno prilagodi okolnostima i efektivno razvije, može biti ključni faktor ostvarivanja održivog razvoja. Zaposleni su svesni da je znanje moć i često nisu spremni da tu moć podele sa drugima. Međutim, zbog složenosti veza između elemenata okruženja, društva i prirode, sprovođenje principa održivog razvoja teško je postići unutar organizacije, već su neophodne češće i značajnije interakcije između organizacija. Interakcije nastale između njih predstavljaju mreže "koje obezbeđuju veći unos informacija i ideja izvan tradicionalnih poslovnih modela". Mreže znanja imaju za cilj pronalaženje potrebnog znanja i podršku kreiranju novog znanja. Brojne institucije, poput univerziteta, istraživačkih centara, preduzeća i dr. su shvatili neophodnost postojanja jačih i boljih veza između njihovih mreža radi ostvarivanja održivog razvoja. Mogu se navesti tri glavna cilja koja ukazuju na sticanje i transfera znanja putem saradnje između organizacija radi ostvarivanja održivog razvoja:

- mogućnost pronalaženja potrebnog znanja do koga se nije moglo doći iskustvom,
- mogućnost povezivanja različitih subjekata privrede i društva,
- razvoj i poboljšanje mehanizama organizacionog učenja za sprovođenje akcija radi zaštite životne sredine i ostvarivanja održivog razvoja.

Važno je istaći da se koristi od primene mreže znanja mogu sagledati na osnovu brojnih istraživačkih projekata. Oštra konkurencija na globalnom tržištu primorava organizacije na odbacivanje tradicionalnog načina poslovanja i stvaranje kreativne radne okoline koja podstiče njene zaposlene na razmenu ideja i znanja i stvaranju organizacione kulture koja se zasniva na znanju. Moderne organizacije i njihov menadžment se transformišu u kreatore znanja, njihovi zaposleni u radnike znanja, a upravljanje znanjem postaje osnovni organizacioni okvir savremenog poslovanja.

ZAKLJUČAK

Globalizacija je proces koji menja svet i igra ključnu ulogu u ukupnom svetskom razvoju. Savremeni razvoj privrede i društva, koji karakteriše globalizacija, razvoj tehnike i tehnologije, zasniva se na znanju kao ključnom faktoru privrednog razvoja i stim u vezi kreativnog menadžmenta koji prati svetske tendencije. Ključni izazov savremenih preduzeća je definisanje, merenje, unapređivanje, vrednovanje i upravljanje znanjem, kao bitan parametar kojim će se rukovoditi menadžment u savremenom privrednom ambijentu.

Stvaranje društva zasnovanog na znanju i održivom razvoju podrazumeva podsticanje koordinacije između ključnih faktora kao što su: ulaganje u obrazovanje, istraživanje i razvoj i praktična primena rezultata istraživanja, kao i korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija.

LITERATURA:

- [1] <http://www.odrzivirazvoj.com>
- [2] <http://www.razvoj.gov.rs>
- [3] Krstić, B., Vukadinović, D: Upravljanje znanjem kao izvor održive konkurentske prednosti, Ekonomske teme br.3, Niš, 2008
- [4] Vujić, D: Menadžment ljudskih resursa i kvalitet: ljudi – ključ kvaliteta i uspeha, Beograd, 2000.
- [5] Wagner, B: Learning and Knowledge Transfer in Partnering: An Empirical Case Study, Journal of Knowledge Management, 2003.